

**MARIANNE KESTING, *Bertolt Brecht* (1987). Edicions
62 i Caixa De Catalunya, 1991. (Traducció: Núria Roig)**

*Àdhuc la més petita acció, la més senzilla
Observar-la amb malfiança! Examina si cal!
Sobretot el quotidià!
Us ho preguem a dretcient, no trobeu,
El que sempre es repeteix, natural!
Car res és qualificat de natural!
En aquests temps de desgavell sagnant
De desordre per decret, arbitrarietat
sistemàtica
D'embrutida humanitat, a fi que res
D'immutable no es faci valer.*

L'estiu de 1954 uns amics de Brecht em van convidar a veure el treball de direcció al seu teatre del Berlín Oriental. Vaig anar dia rere dia al vell cobert que aleshores feia servir la Berliner Ensemble per assajar, i vaig assistir a l'escenificació del *Cercle de guix caucasià*. S'hi entrava passant per una mena de barracot on hi havia el colom de la pau de Picasso i el carro de la Mare Coratge: accessori simbòlic; a dins seia Brecht —envoltat d'una colla de gent

jove— en una butaca de cuir i dirigia. No gaire alt, amb un vestit gris que li queia com un sac i una gorra al cap, a primer cop d'ull semblava una barreja de treballador i de presidiari, impressió que no s'esvania fins que no començava a seguir els esdeveniments de l'escenari —tot aspirant un cigar amb fruïció— amb atenció i bon humor, intervenint i millorant, preguntant o demostrant. Demanava constantment consell i també el parer als seus joves ajudants, i no deixava cap proposta per provar. Es tractava d'alguna cosa més que d'un simple gest d'amabilitat: la seva manera de treballar col·lectivament consistia a considerar igual d'important tothom qui col·laborés en una qüestió. Aquesta qüestió, que de primer semblava exclusiva del teatre, ben aviat es va manifestar com un projecte de gran abast. Brecht no únicament posava en escena les seves pròpies obres, no únicament portava a la pràctica la seva concepció del teatre, també instituïa a dins del teatre un Estat comunista ideal amb empremta pròpia. Des d'una illa entre l'Est i l'Oest triada per pròpia voluntat formulava, amb l'ajut d'aquest teatre, el seu model del món. Va delinear un món que no existeix enlloc, però que, tot de sobte, podia assemblar-se al nostre món d'una manera colpidora. En donava un exemple: «En la forma més

senzilla de l'existència... de l'art», en el joc dialèctic entre la paràbola, la utopia i la realitat s'havia de fer veure la possibilitat de canviar el món. Per a Brecht, la base d'aquest canvi era dubtar de l'existent, un dubte que partia del fonamental i arribava a totes les ramificacions de la representació. Cada gest a l'escenari trencava un costum, posava en qüestió tòpics polits, i mostrava coses des d'una perspectiva poc habitual. Feia net de dalt a baix i amb energia. Jo mateixa encara havia de veure com feia net d'una manera absolutament personal.

Poc abans de marxar m'hi vaig acostar amb una llista de preguntes, Brecht va accedir a parlar amb mi i va aprofitar l'avinentsa per fer-me dubtar de tot un món de costums mentals. Havia adoptat un posat de cortesia distanciada i un punt cerimoniosa. Potser estava cansat —tornava d'una reunió molt llarga—, però es va asseure tot fumant en una de les butaques de cuir tan especials que hi havia per tot arreu a casa seva i que semblaven posades expressament per a converses i discussions; de seguida les preguntes el van fer exaltar, s'animà, s'hi interessà, i va començar a deixar anar una provocació rere l'altra mentre uns ulls, negres i rodons, li espurnejaven; finalment es replegà

darrere d'un núvol de fum amb una rialleta críticaire. La conversa va girar a l'entorn del realisme i la utopia a l'escenari, de la pràctica teatral de l'efecte V¹, de la reeducació del públic, de la qüestió del compromís i del plaer estètic, i finalment de la literatura americana i de la concepció que Occident tenia de la República Democràtica Alemanya i que ell creia descobrir en mi. Després d'aquesta escaramussa d'hores de pensaments tan diversos li va semblar que si més no m'havia de refer físicament amb pernil, pa blanc i vi negre, que vam prendre en silenci en una taula rústica neta com una patena asseguts en cadires molt dures. Mentre menjàvem vaig tenir l'oportunitat de mirar al meu voltant. Quan no discutia, Brecht semblava desfet. Tenia un color grogós de cara de poca salut, el rostre lleugerament inflat, els ulls fatigats. Menjava i bevia molt poc. Per un moment vaig tenir la sensació que l'envoltava una atmosfera de grisa soledat impenetrable.

L'habitació on menjàvem era arcaica, senzilla, i el terra de fusta cruixia; era una habitació sobretot per treballar-hi i

¹ Efecte V, en alemany *Verfremdungseffekt*, efecte de distanciament, element molt característic del teatre èpic de Brecht que presenta els esdeveniments amb un contrast dissonant. [Nota de la T.]

discutir-hi. No contenia cap objecte superflu. Hi havia mobles rústics i butaques de cuir de formes peculiars, munts i munts de diaris —sobretot occidentals—, quantitats enormes de llibres, unes quantes taules d'escriure, màquines d'escriure i llums movibles en totes direccions, cap quadre, tret d'un rotlle d'un savi xinès i una fotografia de Lenin que feia la sensació de ser un record molt personal. Des de fora ens esguardaven els arbres del cementiri Dorotheen on Brecht fou enterrat pocs anys després. Just sota la finestra, limitant amb els murs del cementeri, es veia un trosset de gespa amb un banc i un arbre jove: el jardí de Brecht. Era tard, i Brecht es va acomiadar de mi amb cordialitat. Vaig travessar al pas el pati estret que separava aquella casa petita del gran edifici de llogaters de la Chausseestrasse, i vaig advertir que aquell entorn s'adeia molt amb Brecht. Era una zona molt destruïda que calia edificar de dalt a baix. D'una banda a l'estació de la Friedrichstrasse, immensa i tenebrosa, la Spree amb les llanxes de remolc negres, més enllà un lloc entollat amb runes i forats, i al costat, el teatre del Schiffbauerdamm; era en el seu interior carregat d'estuc que Brecht feia onejar el mig teló i enviava provocacions i qüestions a la sal que suscitaven tota mena de dubtes. [...]

Al públic se li insinua la solució, però la decisió es deixa en les seves mans. El teatre didàctic de les tesis dogmàtiques insistents de Brecht s'ha transformat en un teatre didàctic que suggereix un nou corrent del pensament i planteja preguntes.

La bona persona de Sezuan és una obra conscientment antimetafísica. Els déus són amables però aliens al món. El tercet d'homes que canten mentre s'enlairen sobre els núvols roses és una paròdia molt efectiva en cert sentit enllaçada amb la canonització de la Joana dels escorxadors. La discrepància entre el seu càntic i la misèria de la seva única bona persona és tan inaudit com el càntic dels fabricants a una Joana que mor maleint-los.

L'acció s'analitza constantment amb diversos mètodes, i no únicament amb cançons i adreçaments al públic, sinó també amb intermedis en els quals l'aiguader Wang discuteix amb els déus els esdeveniments ocorreguts fins aleshores. El teatre didàctic de Brecht —i l'obra és un resultat dels intents formals dels anys vint— ha atès aquí un nivell extremament elaborat. Encara que l'acció estigui al servei de l'argument i de la demostració presentada ideològicament, roman en tot moment un teatre ardorós i

viu. El llenguatge ja no és repetitiu i eixut, sinó que en part palesa una gran bellesa lírica:

Mai no he vist la ciutat a trenc d'alba. En aquestes hores encara jeia sempre tapat amb una manta bruta fins al cap, temorós de despertar-me... Us dic que a trenc d'alba les masses de cases són com un munt d'enderrocs on s'encenen els llums quan el cel ja és rosa i encara diàfan perquè no s'hi ha posat pols.

Encara apareixen reminiscències de formulacions anteriors, com una de les macabres escenes de noces de Brecht que deceben tothom i destapen esgarrifosament tota la situació. A la «Cançó del fum» es torna a trobar la postura fatalista del jove Brecht que ara caracteritza tanmateix una situació social:

Quan l'edat no m'havia esblaimat els cabells
Creia que amb astúcia et feies camí.
Avui sé que l'astúcia no bastava
per omplir l'estómac d'un home pobre.
Per això dic: deixa-ho córrer!
Mira el fum grisós
Alçant-se vers fredors més fredes:

Llegir el teatre

LA BONA PERSONA DE SEZUAN
de Bertolt Brecht

El mateix et passarà.